

Tekstboekje VMBO-GL en TL
2006

tijdvak 1
maandag 29 mei
13.30 - 15.30 uur

NEDERLANDS LEESVAARDIGHEID-SCHRIJFVAARDIGHEID CSE GL EN TL

TEKST 1 EERSTE INDRUK: KWESTIE VAN HOUDING

1 In 0,25 seconde bepalen we of we iemand aardig, eerlijk, saai of arrogant vinden. En de persoon in kwestie moet van goeden huize komen, willen we onze mening nog bijstellen. Psychologe Kirsten Ruys ontdekte dat ons gevoel voor iemand vooral bepaald wordt door zijn of haar houding.

2 Ons brein werkt soms zeer snel en zeer grof. In zegge en schrijve een kwart seconde bepalen we of we iemand die we voor het eerst ontmoeten, aardig, arrogant, betrouwbaar, intelligent, autoritair, saai of gevoelig vinden. Die vaardigheid hebben we van onze prehistorische voorouders geërfd. Het zijn automatische processen in ons brein die onze gevoelens sturen. We letten daarbij vooral op de negatieve aspecten. In een wereld van eten of gegeten worden, was het letterlijk van levensbelang om in een fractie van een seconde te bepalen of een ontmoeting gevaar inhield of niet. Beter een paar keer te vaak weggerend, dan één keer te lang gebleven.

3 Gezichtsuitdrukking en lichaamshouding beïnvloeden in belangrijke mate de eerste indruk die we van iemand hebben. Lachende mensen worden sneller sympathiek gevonden en mensen die fysiek zelfverzekerd aanwezig zijn, komen gemiddeld vlotter en aantrekkelijker over dan mensen met een schuwe houding. Ook hier gaan we van de veronderstelling uit: 'Je krijgt wat je ziet'. De toon waarop een vreemde iets zegt, speelt maar voor dertig procent een rol en wát hij of zij zegt, is hooguit voor tien procent belangrijk. Met andere woorden: al is je openingszin bij een eerste ontmoeting nog zo afgezaagd ("Ken ik jou niet ergens van?"), als je die zin op een sympathieke toon, met een zelfverzekerde houding en vooral lachend uitsprekt, heb je meestal al een prima eerste indruk gemaakt.

4 De ene gulle lach is echter de andere niet, ontdekte Kirsten Ruys bij haar onderzoek aan de Universiteit van Amsterdam. Ons gevoel voor een nieuwkomer wordt immers mede bepaald door de omgeving waarin wij hem of haar plaatsen. Ieder mens plaatst andere mensen bij een eerste kennis-

making onbewust en razendsnel in een hokje. Past de nieuwkomer bij jouw-soortmensen of niet? De mens zoekt van nature naar veiligheid en die vindt hij naar verwachting het best bij soortgenoten. De glimlach van een skinhead mag nog zo sympathiek zijn, als je zelf meer een jasje-dasje-type bent, dan zul je eerder sympathie voelen bij de glimlach van iemand in nette kleding. Met andere woorden: de situatie van de ontmoeting is volgens Ruys zeker net zo belangrijk als de feitelijke uitstraling van de persoon in kwestie.

5 En er is meer. Bij eerste ontmoetingen blijken ook herkenningen en de mening van derden een rol te spelen. Een nieuwkomer kan nog zo aardig zijn, maar als hij of zij je doet denken aan de akeligste leraar uit je jeugd, dan zal het gevoel bij voorbaat negatief zijn. Of wanneer je vrienden al weken roepen dat de nieuwe trainer van de voetbalclub een sukkel is, dan ontstaat er bij jezelf een vooringenomenheid waar de trainer niet tegen op kan boksen.

6 Die vooringenomenheid is trouwens niet uitzonderlijk bij eerste indrukken. Als het erom gaat een nieuwkomer in te delen bij 'goed' of 'fout', maken we onbewust gebruik van stereotypen¹⁾, vooroordelen en desnoods volkswijsheden. Dit hokjesdenken is hardnekkiger dan we zelf willen toegeven. Uit onderzoek blijkt dat zelfs mensen die fel tegen discriminatie zijn, in hun onderbewustzijn toch vaak racistisch reageren. Bij testen worden woorden met een negatieve lading, zoals ziek, haat, lelijk, met veel meer gemak gekoppeld aan namen die niet uit de eigen taal of groep komen, terwijl positieve woorden, zoals geluk, liefde, gezond, aan namen worden gekoppeld die wel in de eigen taal of groep voorkomen.

7 Hoe belangrijk een eerste indruk in het leven is, blijkt wel uit het feit dat mensen zelden of nooit bereid zijn hun eerste indruk te nuanceren, laat staan te corrigeren. Wie eenmaal als 'eikel' of 'tut-hola' gebrandmerkt is, kan die mening bijna niet meer in een positieve ombuigen. Een 'dom blondje' kan hooguit

noot 1 stereotypen = vaststaande, onveranderlijke beelden die men van personen of groepen heeft

nog door een paar slimme opmerkingen een betere indruk maken. Maar bewijzen dat je toch aardig of eerlijk bent, is een stuk moeilijker. Die eigenschappen kun je namelijk spelen. Bovendien geven mensen niet graag toe dat ze zich vergist hebben. Dat zou afbreuk doen aan hun inschattingsvermogen. Daarom zoeken mensen bevestiging van hun eerste indruk. Ze zoeken naar gedragingen, opmerkingen en houdingen die passen in

hun zie-je-wel-dat-ik-gelijk-heb-denken. Dat lijkt onrechtvaardig en gemeen en dat is het ook. Punt is alleen: we doen het zelf ook.

8 Ondanks alle omgevingsinvloeden blijft lichaamstaal de belangrijkste factor bij een eerste indruk. Niet de kleren, de haren, de woorden, de uiterlijke rijkdom of de schoonheid bepalen iemands uitstraling, maar veel meer zijn mimiek, houding en gebaren.

*Naar een artikel van Ron Buitenhuis,
Eindhovens Dagblad, 7 juli 2004*

- 1 “Ach, alweer de gymkleertjes vergeten? Dat regelen wij voortaan wel. Is uw kind thuis zo lastig? Wij sturen hem naar de schoolpsycholoog.” De Zweedse schooldirectrice Barbro Ridman zucht. “We zijn in Zweden te ver doorgeschooten. Ouders zijn gaan denken dat de school verantwoordelijk is voor de opvoeding van hun kind.”
- 2 Ook in Nederland trekken scholen welbewust steeds meer opvoedingstaken naar zich toe. De ‘brede school’ – waar kinderen van pakweg acht uur ’s ochtends tot zes uur ’s avonds worden beziggehouden – is zelfs hét nieuwe succesmodel in het Nederlandse onderwijs. De afgelopen jaren zijn 500 brede scholen uit de grond gestampt. Naar verwachting is in 2010 één op de tien basisscholen een brede school.
- 3 Zweden is een belangrijke inspiratiebron. De basisscholen zijn er per definitie brede scholen sinds ze in 1985 werden verplicht voor- en naschoolse opvang te regelen voor alle leerlingen tot tien jaar. Het systeem is er inmiddels niet meer weg te denken, want alle ouders, ook alleenstaande, werken fulltime. Maar Zweden leert ook dat de brede school nadelen heeft en bepaald geen oplossing biedt voor alle problemen. Aan de kwaliteit van de naschoolse opvang kan het haast niet liggen. Die is op Zweedse scholen in deskundige handen van vrijetijdsopvoeders. Zoals de docenten verantwoordelijk zijn voor het onderwijs, zo zien de vrijetijdsopvoeders toe op de vorming van de persoonlijkheid van het kind. Want de oorspronkelijke bedoeling achter de brede basisschool is natuurlijk wel dat het kind er beter van wordt.
- 4 De eerste generatie Nederlandse brede basisscholen staat in wijken waar de naschoolse activiteiten een bijdrage moeten leveren aan het wegwerken van onderwijsachterstanden. De gunstige effecten van de verlengde schooldag op de leerprestaties lijken boven elke twijfel verheven.
- 5 Overall in Nederland wint de brede school terrein. Een gemeentebestuur zet liever een groot gebouw neer dat dag en nacht open is en voor allerlei doelen kan worden gebruikt dan een gewoon schoolgebouw dat na schooltijd vaak leeg staat. De basisschool wordt steeds meer gezien als hét bindmiddel en trefpunt in een wijk en moet dus ruimte bieden aan en openstaan voor andere activiteiten. Schoolbesturen zien de verlengde schooldag bovendien als hét middel om tweeverdienende ouders aan zich te binden. Een school die niet inspeelt op de maatschappelijke trend dat ouders steeds minder tijd in de opvoeding van hun kinderen (kunnen) steken, is een dief van zijn eigen portemonnee. In Zweden noemen de scholieren de school ‘huset’, oftewel huis. Veel Zweedse basisscholen lijken op een gezinsvervangend tehuis. Het interieur heeft vrolijke gordijnen en makkelijke zithoeken. De kinderen lopen er op sloffen of sokken. Elke school heeft een keuken en een kok. Bijna alle scholen hebben een sociaal werker in dienst en een eigen (deeltijd)psycholoog. De ‘schoolzuster’ fungeert als praatpaal voor kinderen met problemen en zij houdt de lichamelijke ontwikkeling van de kinderen in de gaten. Aan alles lijkt gedacht.
- 6 Maar een kwetsbaar punt in de opzet van de brede school is de samenwerking tussen alle voorzieningen die er samenkomen. “Er bestaat de neiging problemen door te schuiven in plaats van ze op te lossen”, erkent Margarethe Herthelius, directrice van basisschool de Trolleburcht. “Want wat gebeurt er als een kind altijd vies op school komt? De leerkracht stuurt de leerling naar de sociaalwerker en daarmee is voor hem de kous af.” Ook in Nederland is de onderlinge samenwerking op brede scholen vaak een heikel punt. Soms komt de samenwerking zelfs nauwelijks van de grond.
- 7 Naarmate de kinderen ouder worden, is het lastiger om hun een interessante verlengde schooldag aan te bieden. Dat blijkt wel in Zweden. De kinderen tot tien jaar blijven massaal na schooltijd op school (90 procent). Van de kinderen boven de tien gaat nog maar 35 à 40 procent naar de naschoolse opvang. Het merendeel van de tieners is dus vanaf twee à drie uur ’s middags op zichzelf aangewezen.
- 8 Dat betekent overigens niet dat de brede school in Zweden ter discussie staat. “Wij Zweden willen een comfortabel leven leiden

en dat gaat makkelijker met twee inkomens. Dat draaien we nooit meer terug. En voor de jongere kinderen zijn de naschoolse activiteiten een welkome aanvulling op het schoolleven. We spelen ijshockey met hen en voetbal. We gaan het bos in. Er zijn zoveel ouders die nooit met hun kinderen de natuur in gaan”, verklaart Herthelius.

9 Maar steeds meer schooldirecteuren in Zweden vragen zich af of ze niet té veel op de

stoel van de ouders zijn gaan zitten. “Het houdt gewoon niet op”, aldus Ridman. “De vraag is nu of we in de vakanties opengaan. En ’s avonds. Maar ik vind het tijd dat óók ouders weer hun verantwoordelijkheid nemen. Er zijn ouders die weigeren met hun kind naar de psycholoog te gaan, want dat kan de school wel regelen.”

*Naar een artikel van Margreet Vermeulen,
de Volkskrant, 9 oktober 2004*

Waar houdt veiligheid op en begint privacy?

Nederland moet veiliger; daar zijn de meeste mensen het wel over eens. Meer 'blauw' op straat, gericht cameratoezicht in winkelstraten en uitgangscentra, de mogelijkheid tot preventief fouilleren: het zijn allemaal manieren om onveilige situaties te voorkomen. Maar soms komt de controle ineens wel héél erg dichtbij. Dan staan veiligheid en privacy op gespannen voet met elkaar.

Veel mensen beschouwen cameratoezicht als een efficiënt middel in de strijd tegen onveiligheid. In theorie kan vanuit één controlekamer door een paar man een hele stad in de gaten gehouden worden. Klinkt mooi, maar bij nader inzien kan het een enge gedachte zijn.

In hoeverre heeft iemand recht op privacy in een openbare ruimte? Bij het Rijk wordt nagedacht over

complexe en veelomvattende vraagstukken als deze. Maar ook over compleet andere zaken. Het waarborgen van dierenwelzijn, de bestrijding van internetcriminaliteit en de toekomst van onze boeren.

Kortom, bij het Rijk krijg je te maken met de meest uiteenlopende onderwerpen. En zeker niet de eenvoudigste. Lijkt het je interessant om vraagstukken die heel Nederland aangaan, aan te pakken? En wil je in de toekomst meewerken om dergelijke problemen op te lossen? Denk dan eens na over werken bij het Rijk.

Werken bij **het Rijk** Als je verder denkt

www.werkenbijhetrijk.nl

- 1 Op de lagere school werd Michel Montignac door zijn klasgenootjes vaak gepest vanwege zijn gewicht en zijn gymleraar hield de jonge Michel aan de rest van de klas voor als afschrikwekkend voorbeeld. Van zijn overgewicht kwam hij pas af in de jaren tachtig, hoewel hij toen voor zijn werk dagelijks zwaar moest lunchen. Om dat te overleven dokterde hij een eigen dieetmethode uit, waarmee hij in drie maanden zestien kilo verloor.
- 2 Dat succes zette hem in 1987 aan tot het schrijven van zijn boek *Ik ben slank, want ik eet*. Hij keerde zich daarin tegen de gangbare opvatting dat overgewicht moet worden bestreden met minder eten en een calorieëndieet. Montignac bracht de voor velen bevrijdende boodschap dat je aan de lijn kon doen door te blijven eten, mits je zijn methode, het vermijden van bepaalde voedselcombinaties, zou toepassen.
- 3 Met zijn nieuwste boek *Voorkomen en bestrijden van zwaarlijvigheid bij kinderen*, dat afgelopen vrijdag in Frankrijk verscheen, mengt Montignac zich in de actuele discussie over het groeiende leger van dikzakjes. Van de Franse tienjarigen kampt nu al 12,7 procent met overgewicht, bij de zesjarigen ligt dat zelfs op 14 procent. De Franse jeugd doet zo mee met de Europese trend die aangeeft dat binnen tien jaar één op de vier kinderen aan zwaarlijvigheid lijdt, als er niets aan gedaan wordt.
- 4 In zijn nieuwe boek doet Montignac een scherpe aanval op de voedseldeskundigen en de voedingsindustrie die producten op de markt brengt, die voor een deel de vervetting van de jeugd veroorzaken. Deze producten scoren veel te hoog op de door Montignac toegepaste 'glycemische index'. Die bepaalt in welke mate de suikerspiegel na het nuttigen van een maaltijd verhoogd blijft. Hoe hoger de bloedsuikerspiegel, des te meer insulineproductie en als gevolg daarvan des te meer vet, luidt de analyse van Montignac. Hij vermoedt dat er sprake is van een 'stilzwijgende samenzwering': de multinationals betalen voedingsdeskundigen om die gezondheidsadviezen te geven, die passen bij de marketing van hun producten.
- 5 Behalve slechte voeding worden ook gebrek aan beweging en erfelijke bepaaldheid wel genoemd als verklarende factoren voor zwaarlijvigheid. Montignac heeft met beide niet veel op. Zijn vader bijvoorbeeld woog 120 kilo en zelf was hij ook dik, maar aan dat erfelijke lot wist hij met goede voeding te ontkomen. Kinderen van drie tot vijf jaar bewegen altijd veel. Toch zie je op die leeftijd grote verschillen in dikte. Die kun je alleen verklaren, als je naar hun voedingspatronen kijkt.
- 6 De industrie en de voedingsdeskundigen mogen dan de grootste boosdoeners zijn, Montignac laat ook de rol van de moeders niet onbesproken. Vroeger letten zij op het eten van hun kinderen, maar nu zijn ze vanwege hun werk veel afwezig. Gebrek aan aandacht kan een kind tot extra eten aanzetten, meent hij. Ook is er in zijn ogen een cultuur van toegeeflijkheid ontstaan. Omdat moeders hun kinderen te weinig zien, zijn ze eerder geneigd de kinderen hun zin te geven.
- 7 Dat moeders werken, is een gegeven, geeft Montignac toe. "Daarom richt ik mijn kritiek vooral op de voedingsdeskundigen. Zij gaan door met het verspreiden van de boodschap dat het goed komt wanneer de jeugd minder eet, meer beweegt en minder voor de tv hangt. Maar zo eenvoudig is het niet."
- 8 De kans dat zijn nieuwe boek hem alsnog wetenschappelijke erkenning brengt, lijkt niet groot, als je afgaat op de reactie van de Franse voedseldeskundige mevrouw Cassuto, gespecialiseerd in de voeding van zwaarlijvige kinderen. Zij verbaast zich er hogelijk over dat Montignac het belang van lichamelijke inspanning zo bagatelliseert. "Uit alle onderzoeken komt juist naar voren hoe belangrijk die factor is. De strijd tegen een zittend bestaan is essentieel om zwaarlijvigheid te voorkomen."
- 9 In het algemeen slaat Montignac in haar ogen de plank mis door eenzijdig de nadruk op voeding te leggen. "Het staat vast dat dikheid door een complex van factoren wordt veroorzaakt. Meneer Montignac is geen wetenschapper, maar een goede marketingman. Dat is hij altijd geweest."
- 10 Mevrouw Cassuto bestrijdt dat de onafhankelijkheid van de voedingsdeskundigen in gevaar komt, hoewel zij veelal geld van de industrie krijgen om onderzoek te doen. Ze

vindt het niet zinvol om de positie van werkende moeders in de discussie te betrekken. “Wat wil hij dan? Dat alle vrouwen weer achter het aanrecht gaan staan? Ik vind het trouwens principieel verkeerd om alleen naar de moeders te wijzen. Er zijn ook nog vaders, kindermisjes en de kinderen zelf.”

11 Mevrouw Cassuto raadt kinderen aan goed en rustig te eten en minder. Dat laatste is de grote steen des aanstoots voor Montignac. De vete tussen hem, de voedselindustrie en de wetenschap duurt dus vermoedelijk voort.

*Naar een artikel van Fokke Obbema,
de Volkskrant, 9 september 2003*